

Nr 87

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972, m. m.; given Stockholms slott den 15 mars 1968.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972,
- 2) lag med vissa bestämmelser om valen den 15 september 1968 till riksdagens andra kammare,
- 3) lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen,
- 4) lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås bl. a. att det proportionella valsystäm med jämkad uddatalsmetod och kartellförbud som provisoriskt tillämpats vid andrakammarvalen sedan år 1952 skall tillämpas även vid andrakammarvalen hösten 1968. Vidare föreslås för samma val provisoriska regler om valsedels ogiltighet i syfte att förebygga onödig kassation i vissa kommuner där kommunalval kommer att hållas samtidigt med andrakammarvalen. Propositionen innehåller också förslag om ändringar i vallagstiftningen för att göra det möjligt för sådana röstberättigade som är intagna i eller tjänstgör på kriminalvårdsanstalt att i större utsträckning än nu delta i val.

Slutligen föreslås i propositionen vissa ändringar i gällande bestämmelser om valdistriktsindelningen och om ansvaret för kostnaderna för röstkortsbilletter.

Förslag

till

L a g**med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972**

Med avseende på val och särskilda röstsammanräkningar för besättande av plats i riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972 förordnas härigenom,

att 56 § 3 mom. lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen¹ icke skall gälla,

att i stället för ett vart av följande lagrum i 1920 års lag, nämligen 56 § 4 mom., 59 § andra stycket, 79 § första stycket, 81 § och 87 §, skall gälla de bestämmelser, som under motsvarande lagrumsbeteckning finns upptagna i lagen den 30 maj 1952 (nr 267) med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1953—1956,

att vad i 57 § 2 mom. tredje stycket och 72 § sjätte stycket 1920 års lag sägs om samma lag skall gälla jämväl beträffande 1952 års lag och nu ifrågavarande lag,

att det i 59 § fjärde stycket 1920 års lag angivna formuläret skall ersättas av formulär av den lydelse bilaga vid 1952 års lag utvisar

samt att i 88 § andra stycket 1920 års lag orden »enligt 87 § av lagen om val till riksdagen» skall utbytas mot orden »enligt lagen med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972».

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I lag eller särskild författning förekommande hänvisning till stadgande, vilket ersatts av bestämmelse i denna lag, skall avse sistnämnda bestämmelse.

¹ Senaste lydelse av 56 § 3 mom. se 1944: 84, av 56 § 4 mom. se 1952: 264, av 57 och 72 §§ se 1967: 832, av 59 och 79 §§ se 1952: 264 samt av 81 och 87 §§ se 1940: 550.

Förslag

till

L a g

**med vissa bestämmelser om valen den 15 september 1968 till riksdagens
andra kammare**

Härigenom förordnas som följer.

Förrättas samtidigt med valen den 15 september 1968 till riksdagens andra kammare i något valdistrikt även kommunalt val, skall den omständigheten att vid riksdagsmannavalet avgetts valsedel som har val- eller valkrets-beteckning för det kommunala valet icke föranleda att sedeln blir ogiltig. Sedeln tillgodoräknas det parti som angetts på denna men namnen anses obefintliga.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen

Härigenom förordnas i fråga om lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen¹, dels att 31, 32, 70 och 95 §§ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels att rubriken omedelbart före 70 § skall lyda »Om rätt för väljare att i vissa fall avlämna valsedel å postanstalt, hos svensk utlandsmyndighet eller å fartyg».

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

31 §.

1. Varje kommun skall med de undantag, som här nedan i mom. 2—7 angivas, bilda ett valdistrikt.

2. Är *stad* delad i valkretsar för val av stadsfullmäktige, utgör sådan valkrets ett valdistrikt vid riksdagsmannaval, såvida icke jämlikt mom. 3 ytterligare delning i valdistrikt beslutes.

3. *Stad* eller valkrets för *stadsfullmäktigval* må, där så finnes lämpligt, delas i två eller flera valdistrikt.

4. Är *landskommun* delad i *valkretsar* för val av *kommunalfullmäktige*, utgör sådan valkrets ett valdistrikt vid riksdagsmannaval, såvida icke jämlikt mom. 6 eller 7 ytterligare delning i valdistrikt beslutes.

1. Varje kommun skall med de undantag, som här nedan i mom. 2—3 angivas, bilda ett valdistrikt.

2. Är *kommun* delad i valkretsar för val av *kommunalfullmäktige* eller stadsfullmäktige, utgör sådan valkrets ett valdistrikt vid riksdagsmannaval, såvida icke jämlikt mom. 3 ytterligare delning i valdistrikt beslutes.

3. *Kommun* eller valkrets för *val av kommunalfullmäktige* eller *stadsfullmäktige* må, där så finnes lämpligt, delas i två eller flera valdistrikt för riksdagsmannaval.

¹ Senaste lydelse av 31 § se 1930:180, av 32 § se 1963:127 samt av 70 och 95 §§ se 1967:832.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5. Höra delar av landskommun till olika valkretsar för riksdagsmannaval eller landstingsmannaval, bildar varje del ett valdistrikt för riksdagsmannaval, där ej jämlikt mom. 6 eller 7 ytterligare delning i valdistrikt beslutes.

6. Landskommun, valkrets för kommunalfullmäktigval eller sådan del av kommun, som i mom. 5 sägs, skall, där antalet invånare i sådan kommun, valkrets eller del av kommun överstiger 3 000, indelas i två eller flera valdistrikt med högst 3 000 invånare; dock att på framställning av kommunalstämma Konungens befallningshavande må härifrån medgiva undantag, där särskilda förhållanden inom kommunen anses göra sådan indelning obehövlig eller olämplig.

7. Om landskommun, valkrets för kommunalfullmäktigval eller sådan del av kommun, som i mom. 5 sägs, till följd av samfärdsförhållanden eller andra orsaker finnes icke lämpligen böra utgöra ett enda valdistrikt, må sådan kommun, valkrets eller del av kommun delas i två eller flera valdistrikt.

32 §.

1. Förslag om indelning i valdistrikt, som i 31 § 3 och 7 mom. sägs, må väckas genom framställning hos Konungens befallningshavande av den, som är boende och vid riksdagsmannaval röstberättigad inom den kommun eller del av kommun, om vars delning i valdistrikt är fråga. Ej må framställning bifallas med mindre yttrande inhämtats från

1* — Bihang till riksdagens protokoll 1968. 1 saml. Nr 87

1. Förslag om indelning i valdistrikt, som i 31 § 3 mom. sägs, må väckas genom framställning hos Konungens befallningshavande av den, som är boende och vid riksdagsmannaval röstberättigad inom den kommun eller del av kommun, om vars delning i valdistrikt är fråga. Ej må framställning bifallas med mindre yttrande inhämtas från kom-

(Nuvarande lydelse)

munalfullmäktige eller i stad stadsfullmäktige. Skall kommun på landet delas, må delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valdistrikt.

Utan föregående framställning vare Konungens befallningshavande berättigad och i fall, varom stadgas i 31 § 6 mom., pliktig att om indelning i valdistrikt eller ändring i redan skedd indelning förordna, sedan på landet kommunalfullmäktige och i stad stadsfullmäktige beretts tillfälle att i ärendet avgiva yttrande. Om ändring i distriktsindelning vare Konungens befallningshavande pliktig att i den ordning nyss sagts förordna även för det fall, att så erfordras, då kommun, efter att tidigare hava indelats i valdistrikt för riksdagsmannaval, delas i valkretsar för val av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige.

Beslut angående — — — — — skall angivas.

2. Över beslut, som i 1 mom. avses, må besvär anföras i den ordning, som är bestämd för överklagande av Konungens befallningshavandes utslag i mål, vilka bedömas efter *förordningarna om kommunalstyrelse*.

(Föreslagen lydelse)

fullmäktige eller i stad stadsfullmäktige. Skall kommun på landet delas, må delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valdistrikt.

Utan föregående framställning vare Konungens befallningshavande berättigad att om indelning i valdistrikt eller ändring i redan skedd indelning förordna, sedan på landet kommunalfullmäktige och i stad stadsfullmäktige beretts tillfälle att i ärendet avgiva yttrande. Om ändring i distriktsindelning vare Konungens befallningshavande pliktig att i den ordning nyss sagts förordna för det fall, att så erfordras, då kommun, efter att tidigare hava indelats i valdistrikt för riksdagsmannaval, delas i valkretsar för val av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige.

— — — — — skall angivas.

2. Över beslut, som i 1 mom. avses, må besvär anföras i den ordning, som är bestämd för överklagande av Konungens befallningshavandes utslag i mål, vilka bedömas efter *kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) och kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50)*.

70 §.

1. Är någon på grund av vistelse å annan ort inom riket förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen för det valdistrikt, där han är i röstlängden uppförd, må han å valdagen avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda

1. Är någon på grund av vistelse å annan ort inom riket förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen för det valdistrikt, där han är i röstlängden uppförd, må han å valdagen avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda

(Nuvarande lydelse)

distrikt hör, å postanstalt. Den som vårdas eller tjänstgör å sjukvårdsanstalt inom riket, vid vilken postanstalt finnes inrättad, må å valdagen där avlämna valsedel, som nyss sagts, ändock att sjukvårdsanstalten är belägen å den ort, där han är i röstlängden uppförd.

2. Kan med ----- inom riket.
 3. Vistas röstberättigad ----- å fartyget.
 Förekommer, då ----- skall ske.

(Föreslagen lydelse)

distrikt hör, å postanstalt. Den som vårdas eller tjänstgör å sådan sjukvårdsanstalt eller anstalt som förvaltas av kriminalvårdsstyrelsen, vid vilken postanstalt finnes inrättad, må å valdagen där avlämna valsedel, som nyss sagts, ändock att anstalten är belägen å den ort, där han är i röstlängden uppförd.

95 §.

Valnämnden åligger ----- ordentligen verkställas.

Kostnaden för de anordningar, som avses i 60 § och 60 a §, och för kungörande, som åligger valnämndens ordförande, samt för blanketter till röstkort, som upprättas av valnämnderna, skall gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

Kostnaden för de anordningar, som avses i 60 § och 60 a §, och för kungörande, som åligger valnämndens ordförande, skall gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

Röstmottagare å ----- uppdragets fullgörande.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag**om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)**

Härigenom förordnas, *dels* att 35 § 1 mom. och 59 § kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att rubriken till 6 kap. skall lyda »Om rätt för väljare att i vissa fall avlämna valsedel å postanstalt, hos svensk utlandsmyndighet eller å fartyg».

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***35 §.**

1 mom. Vid allmänt val av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige, så ock vid annat kommunalval, beträffande vilket Konungen förordnat att röstmottagning å postanstalt skall äga rum å valdagen, må röstberättigad som på grund av vistelse å annan ort inom riket är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättning för det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängden, å valdagen avlämna valsedel å postanstalt. Vid val som nu sagts må den, som vårdas eller tjänstgör å sjukvårdsanstalt *inom riket*, vid vilken postanstalt finnes inrättad, å valdagen där avlämna valsedel, ändock att *sjukvårdsanstalten* är belägen å den ort, där väljaren är uppförd i röstlängden.

Vid annat kommunalval än som avses i första stycket må röstberättigad närmaste helgfria dag före val-

1 mom. Vid allmänt val av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige, så ock vid annat kommunalval, beträffande vilket Konungen förordnat att röstmottagning å postanstalt skall äga rum å valdagen, må röstberättigad som på grund av vistelse å annan ort inom riket är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättning för det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängden, å valdagen avlämna valsedel å postanstalt. Vid val som nu sagts må den, som vårdas eller tjänstgör å *sådan sjukvårdsanstalt eller anstalt som förvaltas av kriminalvårdsstyrelsen*, vid vilken postanstalt finnes inrättad, å valdagen där avlämna valsedel, ändock att *anstalten* är belägen å den ort, där väljaren är uppförd i röstlängden.

Vid annat kommunalval än som avses i första stycket må röstberättigad närmaste helgfria dag före val-

¹ Senaste lydelse av 35 § 1 mom. se 1962: 72 och av 59 § se 1966: 94.

(Nuvarande lydelse)

dagen avlämna valsedel å postanstalt, om det med skäl kan antagas att den röstberättigade på grund av vistelse å annan ort inom riket eller på grund av vård eller tjänstgöring å sjukvårdsanstalt *inom riket* är förhindrad att utöva sin rösträtt å valdagen.

(Föreslagen lydelse)

dagen avlämna valsedel å postanstalt, om det med skäl kan antagas att den röstberättigade på grund av vistelse å annan ort inom riket eller på grund av vård eller tjänstgöring å sjukvårdsanstalt *eller anstalt som förvaltas av kriminalvårdsstyrelsen* är förhindrad att utöva sin rösträtt å valdagen.

59 §.

Valnämnden åligger — — — ordentligen verkställas.

Kostnaden för kungörande, som åligger valnämndens ordförande, ävensom utgifter *för blanketter till röstkort och* för kuvert, som avses i 26, 28 och 29 §§, samt de i 34 § omförmälda omslagen skola gäldas vid val av kyrkofullmäktige av församlingen och i övriga fall av kommunen, vilken jämväl har att tillhandahålla lämpliga vallokaler och bestrida kostnaden för de anordningar, som avses i 26 § och 26 a §.

Kostnaden för kungörande, som åligger valnämndens ordförande, ävensom utgifter för kuvert, som avses i 26, 28 och 29 §§, samt de i 34 § omförmälda omslagen skola gäldas vid val av kyrkofullmäktige av församlingen och i övriga fall av kommunen, vilken jämväl har att tillhandahålla lämpliga vallokaler och bestrida kostnaden för de anordningar, som avses i 26 § och 26 a §.

Röstmottagare å — — — uppdragets fullgörande.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 15 mars
1968.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *fråga om tillämpning av den jämkade uddatalsmetoden med kartellförbud vid 1968 års val till riksdagens andra kammare, m. m.*, och anför.

Ordinarie val till riksdagens andra kammare skall äga rum den 15 september i år. Inför de förestående valen måste statsmakterna ta ställning till frågan om förlängning av den provisoriska lagstiftning om ett valsysteem med jämkad uddatalsmetod och kartellförbud som hittills tillämpats vid alla andrakammarval sedan år 1952.

Dessutom bör övervägas viss uppmjukning av bestämmelserna i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen (ValL) om kassation av valsedlar på grund av misstag från väljarnas sida. En sådan uppmjukning aktualiseras av att kommunalval torde komma att förrättas samtidigt med andrakammarvalen i ett antal kommuner, som berörs av kommunsammanslagning. Tidigare erfarenheter visar att nuvarande, jämförelsevis stränga kassationsbestämmelser kan leda till onödig kassation i andrakammarvalen när flera val förrättas på samma gång.

Riksdagen har vid flera tillfällen diskuterat möjligheterna att underlätta valdeltagandet för intagna i kriminalvårdsanstalt och för anställda vid sådan anstalt genom att på valdagen inrätta tillfälliga postanstalter vid kriminalvårdsanstalterna. Detta är numera praktiskt genomförbart. För att denna nya möjlighet till poströstning skall kunna utnyttjas i full utsträckning bör nu övervägas vissa ändringar i ValL och kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) (KVL).

1965 års valtekniska utredning¹ avlämnade på våren 1967 betänkandet »Förtidsröstning och gemensamma tvådagarsval» (SOU 1967:27). Betän-

¹ Ledamöter borgmästaren Björn Widegren, ordförande, riksdagsledamoten Thure Dahlberg, byrådirektören Stig Lundgren samt riksdagsledamöterna N. Yngve Nilsson, Olaus Nyberg och Ivan Svanström.

kandet har remissbehandlats. Yttranden har avgetts av regeringsrättens ledamöter, poststyrelsen, statskontoret, statistiska centralbyrån, överståthållarämbetet (ÖÄ), samtliga länsstyrelser, grundlagberedningen, Svenska landslingsförbundet, Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet. ÖÄ och vissa länsstyrelser har vid sina remissyttranden fogat yttranden från valnämnder och andra kommunala organ.

I sitt betänkande har valtekniska utredningen föreslagit åtskilliga ändringar i valförfarandet. Några av dessa, som har omedelbart samband med den förestående författningsreformen, har behandlats i prop. 1968: 27. Andra har en annan karaktär och bör prövas fristående. I detta sammanhang bör tas upp ett förslag av valtekniska utredningen om sådana ändringar i bestämmelserna i Vall om valdistriktsindelning att samma principer kommer att gälla för landskommuner som för städer.

Slutligen bör här behandlas en fråga om kostnaderna för röstkortblanketter. Nyligen införda tekniska metoder och arbetsrutiner i fråga om framställning av röstkort ger anledning att överväga om staten skall överta de kostnader för blanketter till röstkort som kommunerna hittills har svarat för. Även en sådan reform förutsätter ändringar i Vall och KVL.

Fråga om tillämpning av den jämkade uddatalsmetoden med kartellförbud vid 1968 års val till riksdagens andra kammare

Enligt 18 § riksdagsordningen (RO) skall andra kammarens ledamöter väljas för en tid av fyra år genom omedelbara och proportionella val. Närmare bestämmelser om valen meddelas i Vall.

Val förrättas inom valkretsar. Fördelningen av platserna grundar sig på användningen av väljarbeteckningar. Minst en väljarbeteckning skall finnas på valsekeln. På samma sedel får användas högst tre sådana beteckningar (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning). Vid röstsammanräkningen ordnas valseklarna efter väljarbeteckning. Valseklar med samma första beteckning förs samman i grupper. Genom särskilda uträkningar bestäms ordningsföljden mellan grupperna. Fördelningen sker enligt den s. k. d'Hondtska metoden. Platserna tilldelas, en efter annan, den grupp som för varje gång uppvisar det största jämförelsetalet. För varje grupp utgörs jämförelsetalet av gruppens röstetal, så länge gruppen inte fått någon plats. Därefter får man gruppens jämförelsetal genom att man delar röstetalet med antalet redan erhållna platser ökat med 1.

I skrivelse den 7 maj 1949 (nr 208) hemställde riksdagen om utredning av frågan om reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval. Utredningen uppdrogs åt 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning. I betänkandet »Det proportionella valsättet vid val till riksdagens andra kammare» (SOU 1951:58) lade utredningen fram förslag till en ny fördelningsmetod vid andrakammarval. Denna metod, den s. k. uddatals-

metoden, innebär att mandaten fördelas mellan partierna med ledning av jämförelsetal, som erhålls genom att successivt dividera röstetalet med 1, 3, 5, 7 osv. För att förebygga partisplittring och valtaktisk uppdelning av parti i mindre väljargrupper föreslog utredningen att uddatalsmetoden skulle kombineras med en spärr. Parti som inte fått minst 60 % av sammanlagda antalet röster i valkretsen, delat med det antal platser, som skulle besättas i kretsen, skulle inte få vara med i mandatfördelningen.

I prop. 1952: 175 framhöll dåvarande chefen för justitiedepartementet att det var vanskligt att utan ytterligare överväganden ta slutlig ställning till frågan hur valsättet i framtiden borde vara utformat. Han föreslog därför att en jämkad uddatalsmetod, som på det föreliggande utredningsmaterialet kunde bedömas som den mest ändamålsenliga, skulle prövas för valperioden 1953—1956. Den förordade metoden skilde sig från utredningens förslag på det viset att den inte innehöll någon särskild spärr. I stället sattes det första divisionstalet till 1,4. Jämförelsetalen skulle alltså erhållas genom att man successivt dividerade partiernas röstetal med först 1,4 och sedan 3, 5, 7 osv. Mer än en beteckning skulle inte få förekomma på valsedel. Någon möjlighet för två eller flera partier att som tidigare gå samman i kartell skulle alltså inte finnas. Det förordades att de nya reglerna skulle tas in i en särskild lag som skulle gälla för valperioden 1953—1956.

Riksdagen antog det framlagda förslaget med vissa jämkningar (KU 22, rskr 265). Den 30 maj 1952 utfärdades lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1953—1956 (SFS 267). Samma bestämmelser kom enligt beslut år 1956 (prop. 11, KU 4, rskr 125, SFS 78) att gälla för andrakammarval för perioden 1957—1960 och enligt beslut år 1960 (prop. 8, KU 8, rskr 135, SFS 68) för perioden 1961—1964 samt enligt beslut år 1964 (prop. 29, KU 2, rskr 84, SFS 58) för perioden 1965—1968.

Det år 1952 för andrakammarvalen provisoriskt antagna valsystemet blev år 1954 (prop. 71, KU 3, rskr 111, SFS 79) provisoriskt gällande också för val av landstingsmän och kommunala fullmäktige för perioden 1955—1958. Dess giltighet för kommunalvalen förlängdes enligt beslut år 1958 (prop. 24, KU 11, rskr 156, SFS 139) för perioden 1959—1962 och enligt beslut år 1961 (prop. 175, KU 18, rskr 376, SFS 608) för perioden 1963—1966 samt enligt beslut år 1966 (prop. 31, KU 27, rskr 129, SFS 92) för perioden 1967—1970.

I prop. 1968: 27 har lagts fram förslag till en partiell författningsreform. Propositionen har utarbetats på grundval av grundlagberedningens betänkande »Partiell författningsreform» (SOU 1967: 26) och valtekniska utredningens inledningsvis omnämnda betänkande »Förtidsröstning och gemensamma tvådagarsval» samt de remissyttranden som avgetts över dessa. I propositionen föreslås bl. a. införandet av ett nytt kammar- och valsystem. Den nuvarande tvåkammarriksdagen skall enligt förslaget ersättas med en

enkammarriksdag med 350 ledamöter. Det nya systemet för val till riksdagen går i princip ut på att varje parti skall få mandat i riksdagen i förhållande till det antal röster som i hela landet avgetts för partiet (riksproportionalitet). Av de 350 mandaten i riksdagen skall 310 fördelas inom valkretsarna medan återstående 40 mandat skall användas för att utjämna de avvikelser från riksproportionaliteten som kan uppstå vid fördelningen inom valkretsarna. För att motverka en inte önskvärd partisplittring i riksdagen har emellertid vissa spärrar mot småpartier byggts in i systemet. I det nya systemet skall mandaten fördelas mellan partierna enligt den jämkade uddatalsmetoden med 1,4 som första divisor, dvs. samma metod som provisoriskt tillämpats sedan år 1952. I propositionen föreslås också att bestämmelserna om det nya valsättet skall tas in i RO.

Författningsreformen föreslås träda i kraft den 1 januari 1971. Det första valet till den nya riksdagen kommer att hållas i september 1970.

Antar riksdagen de förslag som lagts fram i prop. 1968: 27, kommer valperioden för ledamöterna i de nuvarande två kamrarna att upphöra vid utgången av år 1970. Det val till riksdagen andra kammare, som skall hållas den 15 september i år, måste emellertid självfallet ske enligt nuvarande bestämmelser i RO och Vall och avse perioden 1969—1972. Vid valet bör användas samma valmetod i förening med kartellförbud som hittills tillämpats vid andrakammarvalen sedan år 1952. Jag förordar därför att det nuvarande provisoriska valsystemet får gälla för den valperiod som börjar löpa den 1 januari 1969. Bestämmelserna bör — med vissa redaktionella jämkningar — utformas på motsvarande sätt som i lagen den 13 mars 1964 (nr 58) med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968.

Det nuvarande provisoriska valsystemet med jämkad uddatalsmetod är konstruerat så att det utan samverkan mellan partier skall ge en rimlig proportionell rättvisa mellan partierna om man ser till valresultatet för landet i dess helhet. En grundläggande förutsättning för att systemet skall ge ett sådant resultat är att kartellförbudet respekteras och valtaktisk samverkan mellan partier inte etableras. Denna förutsättning har varit klart uttalad både då systemet första gången antogs och vid senare tillfällen då förlängning av provisoriet beslutats (se bl. a. prop. 1966: 31 s. 14). Jag utgår från att de politiska partierna inte skall försöka hindra den åsyftade proportionaliteten vid mandatfördelningen genom valtaktisk samverkan som är oförenlig med grundtankarna i systemet.

Fråga om viss uppmjukning av Vall:s kassationsbestämmelser

Den kommunreform, som riksdagen år 1962 fattade principbeslut om, innebär att antalet borgerliga primärkommuner successivt nedbringas genom ändringar i den kommunala indelningen. Åtskilliga indelningsändringar har

redan kommit till stånd. Dessa har genomförts i anslutning till de allmänna valen till riksdagen och de kommunala församlingarna. Samtidigt med valen till andra kammaren år 1964 och vid kommunalvalen år 1966 förrättades val av fullmäktige i åtskilliga kommuner som berördes av indelningsändringarna. Ytterligare indelningsändringar är avsedda att genomföras vid kommande årsskifte. Kommunala val som föranleds av dessa indelningsändringar torde genomgående komma att förläggas till dagen för höstens andrakammarval, den 15 september 1968, och alltså ske samtidigt med detta val.

Samtidiga riksdags- och kommunalval kan med nuvarande valförfarande och kassationsbestämmelser vålla vissa problem. Om väljarna förväxlar valsedlarna för olika val kan detta leda till att fellagda valsedlar kasseras. Reglerna om vad valsedel får innehålla är olika för riksdags- resp. kommunalval (59 § ValL och 23 § KVL). Sålunda får valsedel för kommunalt val innehålla valbeteckning — dvs. beteckning i ord för det val sedeln avser — medan sådan beteckning inte är tillåten på riksdagsvalsedel. Förekommer sådan beteckning på riksdagsvalsedeln anses enligt stadgad praxis sedeln märkt och därför ogiltig.

Erfarenheter från tidigare tillfällen, då riksdags- och kommunalval förrättats samtidigt, visar att det på sina håll förekommer att valsedlar förväxlas i inte obetydlig utsträckning. År 1964 förrättades val av stadsfullmäktige i Sundsvall samtidigt med riksdagsvalet. Vid sammanräkningen konstaterades, att omkring 800 av totalt närmare 32 000 vid riksdagsvalet i valdistrikten avgivna valsedlar — över 2 % — var försedda med valbeteckning för stadsfullmäktigvalet. Dessa valsedlar förklarades ogiltiga. Totala antalet ogiltiga valsedlar exklusive poströsterna var knappt 1 100. Som jämförelse kan nämnas att kassationsprocenten för hela riket vid samma val var 0,65. Anmärkas kan också att den definitiva sammanräkningen i Västernorrlands län visade att det sista mandatet i kretsen erövrades med mycket liten röstmarginal.

Prop. 1968: 27 innehåller förslag till omfattande ändringar i vallagsliftningen, bl. a. i fråga om valsedels utseende och ogiltighet. De nya reglerna har utformats mot bakgrund av förslaget att ordinarie riksdagsval och allmänna borgerliga kommunalval i fortsättningen alltid skall förrättas vid ett och samma tillfälle. Enligt förslaget skall valsedlarna vid de samtidigt förrättade valen vara olikfärgade. Valbeteckning blir tillåten på valsedlar för alla slag av val. Kassationsbestämmelserna uppmjukas väsentligt och valsedel blir — bortsett från fall då sedeln saknar partibeteckning eller inte upptar något giltigt namn — i princip ogiltig endast då det framgår av omständigheterna att väljaren uppenbarligen haft för avsikt att »märka» sedeln. Felaktigt placerade beteckningar eller ovidkommande uppgifter eller anteckningar skall alltså enligt förslaget i princip inte leda till kassation. Har väljaren i samma kuvert lagt två eller tre valsedlar som alla har samma partibeteckning skall visserligen namnen enligt förslaget anses som obefintliga

men en röst tillgodoräknas det parti som angetts på valsedlarna. De nya reglerna om valsedels utseende och ogiltighet har förelagts årets riksdag till anslagande under förutsättning att de samtidigt föreslagna grundlagsändringarna blir definitiva och de skall enligt propositionen tillämpas första gången vid de samtida val till riksdag och kommunala församlingar som föreslås skola hållas hösten 1970.

De i prop. 1968: 27 föreslagna nya bestämmelserna om valsedels ogiltighet ger i viss mån uttryck för en ny inställning till kassationsproblematiken. Man bör enligt propositionen kunna vara väsentligt mindre sträng vid prövningen av valsedlar med felaktig utformning än f. n. utan att valhemligheten äventyras därigenom.

I och för sig skulle det enligt min mening ha varit önskvärt att tillämpa de nya, mildare reglerna redan vid 1968 års andrakammarval i sådana kommuner där det blir aktuellt med samtida riksdags- och kommunalval. Bestämmelserna i prop. 1968: 27 om valsedels ogiltighet är emellertid nära anknutna till de nya regler som föreslagits beträffande valsedlarnas utformning. Bl. a. skall enligt propositionen i framtiden användas valsedlar av olika färg för olika slag av val. Av praktiska skäl är det inte möjligt att genomföra systemet med olikfärgade valsedlar redan till 1968 års andrakammarval. Däremot bör man utan olägenhet kunna uppmjuka nuvarande ogiltighetsregler i ValL på sådant sätt att den vanligast förekommande kassationsanledningen — att väljaren använt valsedel med kommunal valbeteckning vid riksdagsvalet — inte längre utgör grund för ogiltigförklaring av valsedeln. För sådana fall bör regeln vara att valsedeln tillgodoräknas partiet men namnen på valsedeln anses obefintliga.

Med hänsyn till att de bestämmelser jag här föreslagit får aktualitet endast i vissa kommuner och, om den planerade författningsreformen genomförs, endast vid höstens andrakammarval torde den bästa lagtekniska lösningen vara att man kompletterar ValL:s bestämmelser om valsedels ogiltighet med en särskild lag som tar sikte just på kommuner med samtida riksdags- och kommunalval och gäller endast för valet den 15 september 1968.

Fråga om poströstning på kriminalvårdsanstalter

I fråga om sättet för rösträttens utövning vid allmänna val gäller enligt RO samt ValL och KVL som huvudregel att de röstberättigade på valdagen skall infinna sig i vallokalen i det valdistrikt där de är uppförda i röstlängden och där avlämna sina valsedlar. Från denna huvudregel har emellertid gjorts vissa undantag. Sålunda får röstberättigad som på valdagen kommer att uppehålla sig utom landet eller som tillhör vissa i vallagarna uppräknade yrkeskategorier rösta på postanstalt före valdagen. För de röstberättigade som vistas utom riket anordnas röstmottagning hos svenska utlandsmyn-

digheter och på svenska fartyg. Röstberättigad som på valdagen befinner sig på annan ort inom riket än den där han är uppförd i röstlängden får rösta på posten på den ort där han befinner sig. Vårdas eller tjänstgör röstberättigad på sjukhus, där postanstalt finns eller är tillfälligt inrättad, får han på valdagen rösta på sådan postanstalt, även om sjukhuset ligger på ort, där han är uppförd i röstlängden. Vidare får gift väljare rösta genom sin make med s. k. valedelsförsändelse. Sådan valedelsförsändelse kan avlämnas antingen i vallokalen på valdagen eller på posten före eller på valdagen om den make som avlämnar försändelsen själv har rätt att poströsta. Slutligen har också sjuka och handikappade vissa möjligheter att på valdagen rösta med valedelsförsändelse genom annan än make i vallokalen i sitt eget valdistrikt.

Gällande lagstiftning saknar alltså särbestämmelser beträffande röstberättigade som är intagna i kriminalvårdsanstalt. I den mån sådan röstberättigad inte kan rösta genom make eller under permission på valdagen är han utestängd från möjligheten att delta i val.

Krav på att röstberättigade som är intagna i kriminalvårdsanstalt skall ges ökade möjligheter att delta i val har rests tid efter annan både i riksdagen och i den allmänna debatten. Frågan har även behandlats av olika utredningar. I betänkandet »Underlättande av deltagande i allmänna val», som 1944 års vallagssakkunniga avgav år 1945 och som ligger till grund för de nuvarande reglerna om poströstning på sjukhus (SOU 1945: 64), berördes frågan om röstning på sjukvårdsanstalter inom fångvården. De sakkunniga menade, att intagning i fångvårdsanstalt måste anses innebära ett faktiskt hinder för rösträttsutövning, och ansåg att valhemligheten inte skulle kunna bevaras på grund av de censurbestämmelser som gällde för sådana anstalter. De sakkunniga avvisade tanken att öppna särskilda möjligheter för intagna i fångvårdsanstalt att delta i val.

I betänkandet »Vissa frågor rörande allmänna val» (SOU 1961: 20) tog 1955 års valutredning upp frågan på nytt. Utredningen ansåg det i och för sig inte omotiverat att bereda personer som var intagna i fångvårdsanstalt möjlighet att rösta. Emellertid borde man enligt utredningen i första hand inrikta sig på att lösa frågan om de sjukas och handikappades röstning. I betänkandet framlades inte något förslag i fråga om intagna i fångvårdsanstalter.

Vid remissbehandlingen av betänkandet förordade inte någon remissinstans att omedelbara åtgärder skulle vidtas i syfte att underlätta valdeltagandet för intagna i fångvårdsanstalt. I fångvårdsstyrelsens remissyttrande framhölls att ungefär hälften av de intagna redan hade möjlighet att rösta genom äktamakeförsändelse eller vid personlig röstavgivning under permission. Fångvårdsstyrelsen konstaterade att övriga intagna var utestängda från valdeltagande och fortsatte.

Enligt fångvårdsstyrelsens uppfattning kan det inte anses tillfredsställande att en grupp väljare sålunda till följd av tvångsåtgärder från samhällets sida är avskuren från rätten att delta i de allmänna valen. Att den ena hälften av de intagna men inte den andra har möjlighet att rösta kan med skäl uppfattas som en orättvisa. Ur resocialiseringssynpunkt skulle det också vara av värde om de intagnas samhällsintresse kunde väckas genom att de får tillfälle att följa valkampanjerna och själva rösta. Särskilda åtgärder bör därför vidtagas för att underlätta de intagnas röstning. Då åtgärder i detta syfte onekligen skulle kunna te sig utmanande mot andra grupper av väljare som av olika yttre omständigheter är förhindrade att rösta, såsom sjuka, avlägset boende och personer med viss tjänstgöring på valdagen, förutsättes dock att utredningens förslag skall resultera i att det sörjes för att sådana väljargrupper får ökade möjligheter att delta i valen. Styrelsen erinrar också om att — därest frågan löses med en form av poströstning — jämväl den på valdagen tjänstgörande personalen bör beredas tillfälle att rösta på postanstalten även om denna är belägen i befattningshavarens hemort.

Generalpoststyrelsen betonade i sitt remissyttrande att flera skäl — framför allt den rådande personalsituationen — talade mot inrättande av tillfälliga postanstalter för röstmottagning på fångvårdsanstalterna. Under alla omständigheter ansåg styrelsen att frågan borde vila i avvaktan på att spörsmålet om de sjukas röstning blev slutgiltigt löst.

Valutredningen återkom till frågan om de intagnas valdeltagande i sitt år 1963 avgivna slutbetänkande »Några valfrågor» (SOU 1963:54) och föreslog — »icke utan viss tvekan» — att postanstalt för röstning på valdagen skulle få inrättas vid fångvårdsanstalt och allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Utredningen återgav uppgifter i fångvårdsstyrelsens cirkulär nr 5/1962 om vård och behandling vid fångvårdsanstalterna, enligt vilket röstberättigad intagen inte kan påräkna permission för att få delta i allmänt val men intagen, som är gift, på begäran skall erhålla möjlighet att avlämna valsedel genom sin make. Den tveksamhet utredningen kände inför sitt eget förslag motiverades med att klarhet om de organisatoriska förutsättningarna för förslaget kunde vinnas först sedan det nya systemet för sjukas och åldringars valdeltagande kommit till användning. Utredningens förslag beträffande intagna i fångvårdsanstalter och anstalter för alkoholmissbrukare föranledde emellertid inte någon åtgärd. Statsmakterna ansåg (prop. 1964:59, KU 11, rskr 188) att prövningen av förslaget, i enlighet med vad flertalet remissinstanser förordade, borde anstå tills vidare.

Vid fjolårets och årets riksdag har i motioner (1967 I: 188 och 203 och II: 242 och 263 samt 1968 I: 207 och 227 och II: 270 och 297) yrkats att åtgärder skall vidtas för att ge intagna i kriminalvårdsanstalt större möjligheter att delta i val. Vid sin behandling av 1967 års motioner anslöt sig konstitutionsutskottet (utlåtande nr 39) visserligen till motionernas syfte men utskottet förordade inte något initiativ från riksdagens sida. Utskottet hän-

visade till gjorda utredningar och framhöll att vallagstiftningen f. n. var föremål för en fullständig översyn. Det var att vänta, uttalade utskottet, att frågan om de i kriminalvårdsanstalt intagnas röstningsmöjligheter därvid skulle komma upp till prövning. I sitt utlåtande (nr 4) över motionerna I: 207 och II: 270 vid årets riksdag hänvisar utskottet till sitt år 1967 avgivna utlåtande. Riksdagen har både år 1967 och i år godkänt vad utskottet anfört.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 mars i år har poststyrelsen anmält att postverket nu har betydligt bättre möjligheter än tidigare att bedöma i vilken utsträckning dess resurser kan komma att tas i anspråk för röstningen vid de ordinarie postanstalterna samt vid de tillfälliga postanstalterna på sjukhusen. Med hänsyn härtill och till den avsevärt förbättrade tillgången på utbildad personal anser sig postverket kunna åta sig att i samarbete med kriminalvårdsmyndigheterna anordna röstmottagning även vid kriminalvårdsanstalterna vid årets andrakammarval. Åtagandet gäller dock — betonas det i skrivelsen — under förutsättning att postanstalterna inte i övrigt kommer att åläggas några i förhållande till senast hållna val väsentligt ökade uppgifter i samband med poströstningen. Styrelsen sammanfattar.

Postverket har således för sin del nu resurser för att anordna poströstning på kriminalvårdsanstalter enligt f. n. gällande poströstningssystem. För att poströstningen vid dessa anstalter skall kunna utnyttjas till fullo erfordras ändring av 70 § 1 mom. lagen om val till riksdagen och 35 § 1 mom. kommunala vallagen, så att även interner och vårdpersonal, som är uppförda i röstlängden på den ort där kriminalvårdsanstalten är belägen, får rätt att poströsta på vårdanstalten.

Avslutningsvis framhåller poststyrelsen att den förutsätter att postverkets kostnader för röstmottagning på kriminalvårdsanstalterna, liksom verkets övriga kostnader för röstmottagningen, helt bestrids av statsverket.

Det reformarbete som sedan lång tid tillbaka pågått på vallagstiftningens område har som ett av sina främsta mål haft att underlätta valdeltagande för väljarna. Mycket har också gjorts för att ge väljare som av olika skäl inte kan inställa sig personligen vid valförrättningen i det egna valdistriktet möjlighet att på annat sätt utöva sin rösträtt. Fortfarande finns emellertid vissa kategorier av väljare som har svårt att delta i val eller är avskurna från möjlighet härtill. En sådan kategori är de som intagits för vård i kriminalvårdsanstalt. Antalet intagna i kriminalvårdens anstalter uppgick den 1 februari 1968 till 5 546. I denna siffra ingår inte bara sådana som dömts till fängelse eller internering eller genom bötesförvandling ålagts fängelse utan även häktade och sådana som dömts till ungdomsfängelse samt ytterligare några smärre grupper intagna. Om de beräkningar som fängelsestyrelsen på sin tid gjorde i remissyttrande över valutredningens

år 1961 avgivna betänkande är riktiga, kan man utgå från att omkring hälften av antalet intagna varken kan rösta genom valsedelstöfsändelse eller beredas permission på valdagen.

Principiellt är det inte tillfredsställande att en så stor del av de intagna saknar möjlighet att rösta. De förslag som tidigare lagts fram och som gått ut på att tillfälliga postanstalter skulle inrättas på kriminalvårdsanstalterna för att råda bot på detta förhållande har inte kunnat realiseras av organisatoriska skäl.

Det är glädjande att kunna konstatera att postverket, enligt vad poststyrelsen uppgett i sin skrivelse den 8 mars 1968, nu har resurser att ordna röstmottagning även på kriminalvårdsanstalterna. Tillfälliga postanstalter bör under sådana förhållanden anordnas redan vid årets val. För att poströstningsmöjligheten på kriminalvårdsanstalter skall kunna utnyttjas fullt ut bör, som poststyrelsen påpekat i sin skrivelse, göras vissa ändringar i vallagarna. Enligt nuvarande bestämmelser om poströstning är sådan röstning inte tillåten för den som på valdagen vistas på den ort där han är uppförd i röstlängden. Så t. ex. kan en i Stockholms stad mantalsskriven och på Långholmen intagen intern inte poströsta på anstalten även om en tillfällig postanstalt inrättas där. Detta hinder bör nu undanröjas. På motsvarande sätt som gäller i fråga om personal på sjukhus, bör också den som tjänstgör på kriminalvårdsanstalt på valdagen få rösta på anstalten även om denna är belägen i vederbörandes hemort.

Vad jag här föreslagit kräver ändringar i 70 § ValL och 35 § 1 mom. första stycket KVL. Dessutom bör 35 § 1 mom. andra stycket KVL justeras så att väljare som vårdas i eller tjänstgör på kriminalvårdsanstalt i likhet med den väljare som vårdas eller tjänstgör vid sjukhus får rösta på postanstalt före valdagen i vissa undantagsfall då poströstning på valdagen inte förekommer. I lagtexten bör användas uttrycket »anstalt som förvaltas av kriminalvårdsstyrelsen». Under detta begrepp går in även anstalter för dem som är omhändertagna enligt lagen den 4 juni 1964 (nr 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet.

Fråga om ändrade regler för valdistriktsindelning i landskommun

För att underlätta valens genomförande indelas valkretsarna, inom vilka valen förrättas, i valdistrikt. Indelningen i valdistrikt är en rent valteknisk anordning. Den innebär inte att valdistrikten får någon representation och den har ingen betydelse för mandatfördelningen.

Reglerna om valdistriktsindelningen vid andrakammarval ges i 31 och 32 §§ ValL. Som huvudregel gäller att varje kommun skall utgöra ett valdistrikt. Från denna huvudregel uppställs följande undantag.

1. Är stad delad i valkretsar för val av stadsfullmäktige utgör sådan valkrets ett valdistrikt, om inte ytterligare delning enligt punkt 2 beslutas.

2. Stad eller valkrets för stadsfullmäktigval får delas i två eller flera valdistrikt om detta bedöms lämpligt.

3. Är landskommun delad i valkretsar för val av kommunalfullmäktige, utgör sådan valkrets ett valdistrikt, om inte ytterligare delning i valdistrikt beslutas.

4. Hör delar av landskommun till olika valkretsar för riksdags- eller landstingsval, bildar varje del ett valdistrikt för riksdagsval, om inte ytterligare delning beslutas.

5. Landskommun, valkrets för kommunalfullmäktigval eller sådan del av kommun som avses i punkt 4 skall i sin tur indelas i två eller flera valdistrikt med högst 3 000 invånare om antalet invånare i kommunen, valkretsen eller kommundelen överstiger 3 000. Länsstyrelsen kan dock medge undantag härifrån om särskilda förhållanden inom kommunen gör en sådan indelning obehövlig eller olämplig.

6. Om landskommun, valkrets för kommunalfullmäktigval eller del av sådan kommun, som omtalas vid punkten 4, till följd av samfärdsförhållanden eller av andra orsaker, inte lämpligen bör utgöra ett enda valdistrikt, får sådan kommun, valkrets eller del av kommun delas i två eller flera valdistrikt.

Enligt 32 § ValL får förslag om sådan indelning i valdistrikt, som avses i punkterna 2 och 6, väckas genom framställning hos länsstyrelsen av den som bor och vid riksdagsval är röstberättigad inom den kommun eller kommunedel, om vars indelning det är fråga. Sådan framställning får inte bifallas utan att yttrande inhämtats från kommunal- eller stadsfullmäktige. Länsstyrelsen är berättigad och i fall som omnämns under punkten 5 skyldig att utan föregående framställning förordna om indelning i valdistrikt eller ändring i redan skedd indelning sedan yttrande inhämtats från kommunal- eller stadsfullmäktige. Länsstyrelsen är även skyldig att om så erfordras förordna om ändring i distriktsindelning då kommun, efter att tidigare ha indelats i valdistrikt för riksdagsval, delas i valkretsar för val av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige.

Är kommun indelad i valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare gäller indelningen även vid val av landstingsmän och stads- eller kommunalfullmäktige (3 § 1 mom. KVL). För val av municipal- och kyrkofullmäktige gäller särskilda indelningsregler (3 § 2 och 3 mom. KVL).

Valtekniska utredningen har i sitt betänkande »Förtidsröstning och gemensamma tvådagarsval» lagt fram förslag till ändrade regler för valdistriktsindelningen i landskommuner. Enligt förslaget skall landskommun eller del av sådan kommun inte längre obligatoriskt delas i valdistrikt när invånarantalet i kommunen eller kommundelen överstiger 3 000. Den för städerna gällande bestämmelsen att indelningen i valdistrikt skall ske efter vad som med hänsyn till de lokala förhållandena kan anses lämpligt föreslås gälla även för landskommunerna. Utredningen hänvisar till att de nu-

varande reglerna tillkom år 1921, då förhållandena på landsbygden var helt andra än i dag. Landskommunernas tätorter växer mycket snabbt. De gällande bestämmelserna om indelning av vissa kommuner i valdistrikt tvingar till översyn av denna indelning nära nog varje år. Att genomföra en ny valdistriktsindelning är emellertid en tidskrävande och omständlig procedur. Tätta ändringar av indelningen vållar också irritation bland väljarna. Många kommuner begär därför dispens hos länsstyrelsen från skyldigheten att göra ändringar i valdistriktsindelningen. Dispens meddelas bara för ett år i taget. Länsstyrelsernas dispensgivning är restriktiv. Enligt utredningens mening saknas numera skäl att låta valdistriktsindelningen i landskommunerna ske efter andra och stelare regler än i städerna.

Utredningens förslag i nu behandlade del har tillstyrkts av alla remissinstanser som yttrat sig över detta. Förslaget bör genomföras nu. Härför krävs ändringar i 31 § och 32 § 1 mom. ValL. Samtidigt bör göras en redaktionell ändring i 32 § 2 mom. ValL. Hänvisningen till förordningarna om kommunalstyrelse bör ändras att avse kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) och kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50).

Fråga om ändrade regler rörande kostnadsansvaret för röstkortsblanketter

Enligt 55 a § ValL och 19 § KVL är det valnämndens uppgift att upprätta röstkort för varje röstberättigad, som är upptagen i allmän röstlängd, då andrakammarval och kommunalval skall förrättas. För den som är upptagen i särskild röstlängd upprättas röstkort av länsstyrelsen. Röstkort skall i princip innehålla uppgifter av tre slag, *dels* vissa personuppgifter, bl. a. den röstberättigades namn, *dels* uppgifter om valdistrikt, vallokal och tid då denna är öppen för röstmottagning, *dels* också uppgifter om det nummer i röstlängden där den röstberättigade är upptagen. De närmare bestämmelserna om upprättande av röstkort meddelas av Kungl. Maj:t i särskilda röstkorts-kungörelser.

Röstkortsframställningen har hittills i allmänhet skett på följande sätt. Kommunerna har anskaffat blanketter till röstkort och på dem låtit trycka uppgifterna om valet. För denna tryckning har i regel kommunaktiebolaget svarat. Dessa förtryckta blanketter har sedan sänts till länsstyrelserna som med hjälp av sitt tryckande register försett dem med de nödvändiga personuppgifterna. Röstkorten har därefter sänts till de olika valnämnderna som kontrollerat korten och på dem fört in uppgifterna om var i röstlängden den röstberättigade står upptagen.

I 95 § ValL och 59 § KVL föreskrivs att kommunerna skall svara för kostnaden för blanketter till de röstkort som upprättas av valnämnderna. Med hittills använd framställningsmetod har detta inneburit att kommunerna svarat för papperskostnaden och för tryckningen av uppgifterna om valet.

Däremot har kommunerna inte påförts kostnaden för den medverkan vid röstkortsframställningen som länsstyrelserna lämnat.

De röstkort som skall användas vid årets val framställs på ett nytt sätt. I och med övergången till ADB-system inom folkbokföringen har länsstyrelsernas tryckande register försvunnit och ersatts med personband. ADB-tekniken kräver enhetliga blanketter. Enligt röstkorts-kungörelsen den 2 februari 1968 (nr 21) som gäller upprättande av röstkort både vid riksdags- och kommunalval skall statskontoret tillhandahålla länsstyrelserna och kommunerna erforderliga blanketter. ADB-tekniken tillåter inte att blanketter är förtryckta när personuppgifterna skall föras på dessa. Den nuvarande ordningen enligt vilken blanketterna är förtryckta med uppgifterna om valet när de kommer till länsstyrelsen blir alltså inte möjlig att använda i fortsättningen. Enligt den nya framställningstekniken skall de uppgifter som röstkortet — utöver personuppgifterna — skall innehålla i stället föras in på personbandet och från detta över på röstkortsblanketterna. Röstkortet kommer med denna ordning att i ett sammanhang förses med alla de uppgifter som skall finnas på dem.

Den framställningsmetod som kommer att tillämpas fr. o. m. i år innebär alltså att kommunernas befattning med röstkortet helt upphör. Valnämndernas uppgifter kommer att inskränkas till att kontrollera de färdigställda röstkortet mot uppgifterna i den justerade allmänna röstlängden. Under sådana förhållanden bör enligt min mening kommunerna inte längre svara för kostnaderna för röstkortsblanketter. Samtliga kostnader för röstkortsframställningen bör i stället bestridas med statsmedel. Den merutgift som statsverket därigenom åsamkas torde bli obetydlig. Jag förordar att 95 § ValL och 59 § KVL ändras i enlighet med vad jag nu anfört.

Utöver de sakliga ändringar i vallagarna som jag här förordat bör rubrikerna omedelbart före 70 § ValL och till 6 kap. KVL ändras så att de överensstämmer med den lydelse som 70 § ValL och 35 § KVL erhöll år 1967 i samband med införandet av rösträtt för utlandssvenskar (prop. 145, KU 55 och rskr 379).

Hemställen

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga inom justitiedepartementet upprättade förslag till

- 1) lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972,
- 2) lag med vissa bestämmelser om valen den 15 september 1968 till riksdagens andra kammare,

*3) lag angående ändring i lagen den 26 november 1920
(nr 796) om val till riksdagen,*

*4) lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930
(nr 253).*

Med bifall till vad föredraganden sålunda med
instämmande av statsrådets övriga ledamöter
hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att
till riksdagen skall avlätas proposition av den
lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gunnel Anderson